

Розділ 8. Основи цивільного захисту (12 годин із них: уроків-10 годин, практичних занять-2 години, самостійна робота -4 години).

Тема 1. Нормативно-правова база цивільного захисту (2 години уроку).

Питання 1. Нормативно-правова база цивільного захисту.

Питання 2. Основні принципи та завдання єдиної державної системи цивільного захисту.

Питання 1. Нормативно-правова база цивільного захисту.

Людська цивілізація досягнула великих успіхів на шляху технічного прогресу. Але здобутки у цій галузі мають зворотну сторону медалі. Технології почали загрожувати життю людей та взагалі людській цивілізації на планеті. За короткий період у межах ХХ ст. люди навчилися вбивати однією бомбою десятки тисяч людей. До цього від початків винайдення лука та стріла до вогнепальної зброї пройшло близько 30 тис. років, а з часу винайдення вогнепальної зброї до ядерної - 800 років. І от відтоді, коли розпочали бойове використання ядерної зброї до застосування лазерної, минуло лише 73 роки. Понад чверть століття йде розмова про застосування військових технологій у космічному просторі, а у розвинених країнах створені космічні підрозділи. Саме тому питання безпеки людства вийшло на надзвичайно високий рівень. Адже останні роки ХХ та початок ХХІ ст. увійшли в історію України низкою катастроф техногенного та природного характеру.

Вихід із цього становища полягає в реалізації комплексу заходів, спрямованих на мобілізацію державних структур, громадськості з метою створення відповідних органів з підготовки поведінки людей у надзвичайних ситуаціях (НС), відповідних людських та матеріально-технічних ресурсів для дій у НС. Потрібно змінити мислення та поведінку людей. Враховуючи це, керівництво держави було змушене прийняти рішення про зміну пріоритету стосовно призначення цивільної оборони (ЦО) у воєнний час щодо захисту населення від наслідків НС техногенного і природного характеру, а згодом і захисту від наслідків воєнних подій.

На території України, у Полтавській області зокрема, розміщена велика кількість об'єктів, що є потенційно небезпечними на випадок аварії чи катастрофи. Це Кременчуцька ГЕС, підприємства нафтової, газової, хімічної промисловості. Функціонування на території країни великої кількості об'єктів підвищеної небезпеки різко посилює вірогідність виникнення великих техногенних катастроф, аварій, провокує негативну дію небезпечних природних явищ.

Зрозуміло, що саме тому перед владою постало питання про створення єдиної системи цивільного захисту. Указом Президента України від 15 серпня 2003 р. № 1040 обумовлено створення невійськової служби з рятувальними та пожежними функціями, яка повинна замінити війська ЦО і сили пожежної охорони, що сприятиме ефективнішим їхнім діям, адже війська ЦО за своєю чисельністю, оснащенням за останні роки, розташуванням і мобільністю не відповідали потребам України щодо організаційних і правових основ захисту громадян України, об'єктів виробничого та соціального призначення, докільля від надзвичайних ситуацій.

Забезпечення належного рівня підготовки кваліфікованого рятувальника здійснюють в Україні такі навчальні заклади:

- Національний університет цивільного захисту України; Львівський державний університет безпеки життєдіяльності;
- Черкаський інститут пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля НУЦЗУ;
- Інститут державного управління у сфері ЦЗ;
- Вище професійне училище ЛДУ БЖД (м. Вінниця);
- Український науково-дослідний інститут цивільного захисту;
- Український гідрометеорологічний інститут;
- Ліцей цивільного захисту ЛДУ БЖД (м. Вінниця).

Таким чином з метою наближення до світових стандартів держава змінила назву "Цивільна оборона" на назву "Цивільний захист", що відповідно видозмінює діяльність системи ЦО. Назва служби нової системи відповідає рекомендаціям Міжнародної організації ЦО й конвенції щодо надання допомоги у сфері цивільного захисту, яку Україна підписала в 2000 р. Це означає, що "Служба цивільного захисту" представляє структуру або будь-яку державну організацію, створену для боротьби з наслідками, що виникли в умовах надзвичайних ситуацій.

2 жовтня 2012 р. був прийнятий законодавцями Кодекс цивільного захисту України (ЦЗ), введений у дію з 1 липня 2013 р., що регулює відносини, пов'язані із захистом населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій, реагуванням на них, функціонуванням єдиної державної системи цивільного захисту та визначає повноваження органів влади, права та обов'язки громадян, підприємств, установ та організацій.

Згідно з Кодексом, цивільний захист (ЦЗ) - це функція держави, спрямована на захист населення, територій, навколишнього природного середовища та майна від надзвичайних ситуацій шляхом запобігання таким ситуаціям, ліквідації їх наслідків і надання допомоги постраждалим у мирний час та в особливий період.

Питання 2. Основні принципи та завдання єдиної державної системи цивільного захисту.

ЦЗ здійснюють за такими основними принципами:

- 1) гарантування та забезпечення державою конституційних прав громадян на захист життя, здоров'я та власності;
- 2) комплексного підходу до вирішення завдань цивільного захисту;
- 3) пріоритетності завдань, спрямованих на рятування життя та збереження здоров'я громадян;
- 4) максимально можливого, економічно обґрунтованого зменшення ризику виникнення надзвичайних ситуацій;
- 5) централізації управління, єдиноначальності, підпорядкованості, статутної дисципліни Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, аварійно-рятувальних служб;
- 6) гласності, прозорості, вільного отримання та поширення публічної інформації про стан цивільного захисту, крім обмежень, встановлених законом;
- 7) добровільності - у разі залучення громадян до здійснення заходів цивільного захисту, пов'язаних із ризиком для їхнього життя і здоров'я;
- 8) відповідальності посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування за дотримання вимог законодавства з питань цивільного захисту;
- 9) виправданого ризику та відповідальності керівників сил цивільного захисту за забезпечення безпеки під час проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Відповідно до частини другої статті 8 Кодексу цивільного захисту України Кабінет Міністрів України затвердив Положення про єдину державну систему цивільного захисту (від 9 січня 2014 р. № 11), яка забезпечить реалізацію державної політики у сфері цивільного захисту.

Основними завданнями єдиної державної системи цивільного захисту є:

- 1) забезпечення готовності міністерств та інших центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підпорядкованих їм сил і засобів до дій, спрямованих на запобігання і реагування на надзвичайні ситуації;
- 2) забезпечення реалізації заходів щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій;
- 3) навчання населення щодо поведінки та дій у разі виникнення надзвичайної ситуації;
- 4) виконання державних цільових програм, спрямованих на запобігання надзвичайним ситуаціям, забезпечення сталого функціонування підприємств, установ та організацій, зменшення можливих матеріальних втрат;
- 5) опрацювання інформації про надзвичайні ситуації, видання інформаційних матеріалів з питань захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій;

6) прогнозування та оцінка соціально-економічних наслідків надзвичайних ситуацій, визначення на основі прогнозу потреби в силах, засобах, матеріальних та фінансових ресурсах;

7) створення, раціональне збереження і використання резерву матеріальних і фінансових ресурсів, необхідних для запобігання та реагування на надзвичайні ситуації;

8) оповіщення населення про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій, своєчасне та достовірне інформування про фактичну обстановку і вжиті заходи;

9) захист населення у разі виникнення надзвичайних ситуацій;

10) проведення рятувальних та інших невідкладних робіт щодо ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, організація життєзабезпечення постраждалого населення;

11) пом'якшення можливих наслідків надзвичайних ситуацій у разі їх виникнення;

12) здійснення заходів щодо соціального захисту постраждалого населення;

13) реалізація визначених законом прав у сфері захисту населення від наслідків надзвичайних ситуацій, а також осіб (чи їхніх сімей), що брали безпосередню участь у ліквідації цих ситуацій.

Отже, ЦЗ виконує найвищою мірою гуманну роль у нашому житті. Завдання безпеки - це завдання й самого населення. Звідси випливає потреба у вивченні відомостей, правил, дій і норм цієї дисципліни в навчальних закладах.

Вивчаючи розділ "Основи цивільного захисту", ви повинні усвідомити, що передусім йдеться про власне життя та життя інших людей. Тому дуже важливо знати:

- дії за сигналом "Увага всім!";
- місце евакуації з будинку;
- що потрібно брати зі собою під час евакуації;
- дії при пожежі, повені, травмі;
- телефони служб 101, 102, 103 і 104.

Ви повинні вміти:

- користуватися протигазом;
- надавати домедичну допомогу постраждалим при пораненнях;
- переносити пораненого;
- проводити штучну вентиляцію легень;
- проводити непрямий масаж серця.

Викладач

В.К.Кучабський